

קול צופיד

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

יתרו - תשס"ב - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : יתרו

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ב.

הלכות ברכות

רש"י הביא על הפסוק "וישמע יתרו" מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. הכוונה, בעת שנקרע הים, נקרעו ונבקעו כל מים שבעולם, אפי' מה שבכלים (נעין רש"י שמות י"ד פסוק כ"א), וזה התפרסם בכל העולם. וכן במלחמת עמלק, שמשה העמיד את השמש ומזה התפרסם בעולם כולו ענין של מלחמת עמלק.

מזונותיו של אדם וקריעת ים סוף

חז"ל דימו את השגת מזונותיו של אדם לקריעת ים סוף, וז"ל: (פסחים ק"ח, א) "אמר רב שיזבי משמיה דרבי אלעזר בן עזריה, קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, דכתיב נותן לחם לכל בשר וסמך ליה לגזור ים סוף לגזרים". חז"ל מלמדים אותנו דבר גדול, שכאשר יש לאדם קשיים בפרנסה, יתפלל לבורא עולם ויבטח בו שיושיעו מצרתו. וכמו שבקריעת ים סוף, היו ישראל מול הים, ללא אפשרות להתקדם, והנה מצרים נוסע אחריהם, ופחדו מאוד, התפלל משה לפני בורא עולם שיושיעם מצרתם. אמר לו הקב"ה: "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו". ודרשו חז"ל: שיסעו לבם בתפלה, כלומר, אמר לו הקב"ה שעל בני ישראל להתפלל ולא לסמוך על תפלת בלבד, ולבסוף נושעו ונקרע להם הים. וידע אדם שנקלע לקשיי פרנסה, שלא לסמוך רק על ברכות רבותיו, אלא הוא עצמו יתפלל להקב"ה שיושיעו, ויבטח בבורא עולם שישמע תפלתו (ועיין לאור החיים שם, ולאבן עזרא שם).

ב'שמע קולנו' יכול לבקש כל דבר בדרך בקשה ולא בדרך שבח

כתבו בשו"ע (סי' קי"ט סעי' א'): "אם רוצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה מוסיף. כיצד? היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו. היה צריך פרנסה מבקש בברכת השנים וכו' ובשומע תפילה יכול לשאול כל צרכיו שהיא כוללת כל הבקשות (ועיין לכה"ח שם סי' ק"א וסי' ק"ג שלדברי המקובלים יכול לחשוב בתפילת רפאנו על הרפואה, ובברכת ברכך עלינו על הפרנסה. ובפיו ממש, יתפלל בשומע תפילה).

ולמעשה, יכול לשטוח כל בקשותיו בברכה זו. ויש לדעת שבברכת שמע קולנו יש אפשרות לומר רק בקשה ולא הודאה. דוגמה לדבר בברכת 'אתה חוננתנו': בתחילה היו אומרים 'אתה אמרת להבדיל בין קדש לחול, ובין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה' ותו לא; ויש בנוסח זה הודאה להקב"ה בלבד ללא שום בקשה. ועל כן, אם שכח לומר 'אתה

חוננתנו' בברכת 'אתה חונן', לא יוכל לאומרו בשמע קולנו, שכן אין בזה שום בקשה אלא שבח, ואין לומר שבח ללא בקשה בברכת שמע קולנו, והרי עתיד להבדיל על הכוס. לאחר מכן, התקינו לומר 'כשם שהבדלתנו ה' א-לקינו מעמי הארצות וממשפחות האדמה כך פדנו והצילנו מיצר רע וכו', הרי שבתוספת זו יש בקשה, על כן הדין ישתנה, שאם שכח לומר 'אתה חוננתנו' בברכת 'אתה חונן', יוכל לאומרה בשמע קולנו, שכן יש בה בקשה. (ומכל מקום יש עדיין אפשרות לומר 'ברוך המבדיל בין קדש לחול' אחרי התפלה כדי שלא ישכח ויבא לעשות מלאכה האסורה בשבת קודם ההבדלה, כגון להדליק את נר ההבדלה בגפרור וכדו'. ועיין לשו"ע ולב"י בסי' רצ"ד, ולבא"ח פרשת ויצא - ש"ש אות ב' ג').

מחה תמחה את זכר עמלק

ידוע ומפורסם הדבר שבכל דור ודור יש עמלק. חז"ל אומרים (מדרש קהלת זוטא פרשה ז' וכן מדרש שמואל פרשה י"ח ד') "אמר ריש לקיש [רבי יהושע בן לוי] כל מי שנעשה רחמן על אכזרים נעשה אכזר על רחמנים". יש לדעת, שאסור לעשות שיקולים שיש בהם רחמנות על אויבים שרוצים להצר ולהתאכזר לישראל. אם האויב עושה פעולות של 'אשר קרך בדרך', שמיצר לישראל בדרכים, והרי הוא בגדר של עמלק, אסור יותר לסייע להם, א לרחם עליהם וכדו', אלא הכלל הוא 'מחה תמחה את זכר עמלק'. ואם כך כתוב בתורה, סימן שאנו נתבעים לעשות כן לכל מי שמיצר לעם ישראל. ואין לומר מה יאמרו אומות העולם, אלא זו הדרישה על פי התורה, ללא שום שיקולים חיצוניים כלל וכלל. והבא להורגך השכם להורגו, לפני שהוא יבצע את זממו.

יתרו בירך על נס שנעשה לאחרים

בפרשת השבוע כתוב (שמות יח, ט-י) "ויחך יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הוצילו מיד מצרים. ויאמר יתרו בן חת ה' אשר הוציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הוציל את העם מתחת יד מצרים". וכותב על זה רש"י: "אשר הוציל אתכם מיד מצרים - אומה קשה. ומיד פרעה - מלך קשה". ועל זה בא יתרו ואמר "ברוך ה' אשר הוציל אתכם". מכאן דרשו חז"ל שיש חיוב לברך על נס שנעשה לו (ברכות נד, א). ומעלתו וחשיבותו של יתרו היא, שבירך על נס שנעשה לאחרים, שכן הנס לא נעשה לו אלא לעם ישראל. מכאן עלינו ללמוד על אחת כמה וכמה שצריך לברך ולהודות להקב"ה על נסיד ונפלאותיד שבכל עת ערב ובוקר וצהרים.

מטרת הברכות - זכירת הקב"ה

הרמב"ם כותב שעל כל ברכה שאדם מברך ומודה ומשבח להקב"ה, מקבל שפע קדושה והתעלות. ועוד כותב הרמב"ם (פ"א הל"ג, והל"ד) "וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה כדי לזכור את הבורא תמיד אע"פ שלא נהנה ולא עשה מצוה. נמצאו כל הברכות כולן שלשה מינים, ברכות הנייה, וברכות מצות, וברכות הודאה שהן דרך שבח

קול צופיך

מִרְן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

יתרו - תשס"ב - מאת מִרְן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרָה"ג מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

חוזר ומברך לא בתחלה ולא בסוף, מפני שהן מדברי סופרים". והיינו טעמא של הרמב"ם מפני שהברכות הם מדרבנן כמו שהוא מפרש בפנים. וכותב על זה הכסף משנה: משמע מדבריו **שברכה מעין שלש היא מדרבנן** ולא מדאורייתא. והנ"מ בדעתו של הרמב"ם לגבי ספקות, אם אכל פת והוא מסופק אם שבע או לא, חייב בברכת המזון מכיון שהספק הוא ספק דאורייתא כיון שברכת המזון עיקרה דאורייתא אם שבע. ואם אכל ושבע ומסופק אם בירך ברכת המזון - חוזר ומברך, ועיין לקמן (ענין שו"ע סי' ר"ט סעי' ג' ולחוננים עליו, ולבא"ח פרשת חוקת אות ט'). אבל המסופק אם בירך ברכה מעין שלש שעיקרה מדרבנן, או לא בירך - אינו חייב לחזור לברך שכן ספק דרבנן לקולא, ועיין להלן.

דעת הרא"ש: הרא"ש דן האם ברכת בורא נפשות צריכה שיעור או לא, ואגב שיטפיה כותב **שברכת מעין שלש דאורייתא היא** (נגד הרמב"ם). הגמ' אומרת: האוכל ענבים תאנים ורימונים צריך לברך ברהמ"ז, לדעת רבן גמליאל, ואין הלכה כמותו - ואם אכל משאר שבעת המינים, צריך לברך מעין שלש. וכל זה דוקא היכא שאכל שיעור. וכותב הרא"ש על ברכת בורא נפשות וז"ל: (פרק שישי סימן ט"ז) "ויש להסתפק על ברכת בורא נפשות אם צריכה שיעור אם לאו דדילמא דוקא **ברכה מעין שלש דכתוב ואכלת ושבעת וברכת** הוא דבעי שיעור למר בכדי אכילה ולמר בכדי שביעה אבל בורא נפשות לא בעי שיעורא וכו', או דלמא לא נתקנה בורא נפשות שהיא דרבנן אלא **דומיא דברכה אחת מעין ג' שהיא דאורייתא** וכו'. ומתוך דברי ר"י משמע שאם אכל מז' מינים פחות מכשיעור שיברך אחריו בורא נפשות, ולא נהירא לי דמסתבר דעל מין שראוי לברך עליו מעין ג' בשביל חסרון השיעור לא שייך ביה ברכה אחרת וכן משמע ההיא דרבי צדוק שלא בירך אחריו כלל דאילו בירך ברכה אחרת היה הספר מפרש איזה ברכה בירך וכן מצאתי בשם הרב ר' יונה ז"ל עכ"ל. הרי שלדעת הרא"ש, ברכה מעין שלש היא דאורייתא. גם הטור פסק כדעת אביו הרא"ש וכתב על זה וז"ל (או"ח ר"ט) "אבל ברכה אחרונה מעין ג' דז' המינין דאורייתא היא דמסמך ליה אקרא", והנ"מ היא בספקות.

דעת השו"ע: מִרְן כותב בשו"ע בענין ברכה מעין שלש (או"ח ר"ט ס"ג): "כל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו, אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף, חוץ מברכת המזון מפני שהוא של תורה". הרי שמִרְן השו"ע אינו סובר כרא"ש אלא פוסק כדעת הרמב"ם שחוץ מברכת המזון אין ברכה אחרונה אלא מדרבנן. 'כף החיים' כותב (שם ס"ק ט"ז) "זהו לדעת הרמב"ם דס"ל שכל הברכות כולם אפילו ברכה מעין שלש אינם אלא מדרבנן, ולפיכך אזלינן בספיקא להקל. אבל דעת הטור שברכה מעין שלש שברכה דאורייתא, וכן כתב הרשב"א והרא"ש". וכאמור, הנ"מ בספק שנסתפק אם בירך או לא.

דעת הבא"ח בנסתפק בברכה מעין שלש

והודיה ובקשה **כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו**. ועל כן, יש לכוון בכל ברכה שמברכים, ולא רק מהשפה ולחוץ, ויש לדעת שבברכה זו זוכר את הבורא וירא ממנו, שהברכות מביאים יראת שמים לאדם.

לא לחנם אמרו חז"ל (מנחות מג, ב) "תניא, היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך". ואומרים חז"ל שדוד המלך תיקן זאת כמו שכותב בספר האשכול (הל' ברכות השחר דף ה ע"א) "ודוד מלך ישראל ראה שהיו בימיו מאה בחורים מתים מישראל בכל יום עמד ותקן מאה ברכות שנאמר נאום הגבר הוקם על, על בגמטריא מאה". הבין דוד המלך שיש סגולה נפלאה בברכות לעורר רחמי שמים שיזכור בורא עולם את בניו, משום שכשמברכים זוכרים את הקב"ה וזוכים למדה כנגד מדה שגם הקב"ה זוכר אותנו (ועיין בטור ב"י סי' מו, ושו"ע סעי' ג', ולמש"ב ולכה"ח שם בענין שבת, ולרמב"ם הלכות תפילה פ"ז הלכות י"ד, ט"ו, ט"ז שמנה את המאה ברכות, ומה עושה בשבת).

אימתי ברכה מדאורייתא ואימתי מדרבנן

הרמב"ם כותב (הל' ברכות פ"א הל"א והל"ב) "מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את יי' אלהיך, ואינו חייב מן התורה אלא אם כן שבע שנאמר ואכלת ושבעת וברכת, ומדברי סופרים אכל אפילו כזית מברך אחריו. ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחלה ואח"כ יהנה ממנו, ואפילו נתכון לאכול או לשתות כל שהוא מברך ואח"כ יהנה, וכן אם הריח ריח טוב מברך ואח"כ יהנה ממנו, וכל הנהנה בלא ברכה מעל, וכן מדברי סופרים לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה, והוא שישתה רביעית והוא שיאכל כזית, ומטעמת אינה צריכה ברכה לא לפניו ולא לאחריה עד רביעית". הרי שלדעת הרמב"ם אין מן התורה חיוב כלל לברך לפני ההנאה, ורק רבנן תקנו ברכה ראשונה, וגם ברכה אחרי האוכל פירות וכו' ואפי' שבע אינה מדאורייתא, אלא אם כן אכל לחם חייב לברך מהתורה. וכאמור הוסיף הרמב"ם שאם אכל כזית פת מברך ברכת המזון מדרבנן.

חומרת המיקל ראש בברכות

שמה יאמר אדם כיון שרוב הברכות מדרבנן אקל ראש בהם, אלא יש לדעת שיש בברכות להביא את האדם לידי יראת שמים והתעלות, ועל כן לא יזלזל בהם כלל. והרמב"ם כותב בחריפות (שם הט"ו): "כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמין", הרי שהזלזול בברכות הוא כנשבע לשוא וכנושא שם שמים לשוא, ר"ל.

ברכה מעין שלש

דעת הרמב"ם: עוד דין כותב הרמב"ם (שם פ"ח הל"ב) "כל הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא בירך אינו

קול צופיך

מִרְן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

יתרו - תשס"ב - מאת מִרְן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

ועיין בברכות (דף נא, ב): "אמר רבי אבהו ואמרי לה במתניתא תנא האוכל ומהלך מברך מעומד, וכשהוא אוכל מעומד, מברך מיושב, וכשהוא מיסב ואוכל יושב ומברך. והלכתא בכולהו יושב ומברך".

וכתבו התוס' (שם ד"ה והלכתא): "לפי שברכת המזון דאורייתא, החמירו בה להיות יושב ומברך, שהרי עשרה דברים נאמרו בו מה שאין כן בשאר ברכות, והוא נוטריקון ואכלת ושבעת, שב - עת וברכת, לברכת המזון מפי רבי משה אלברט". משמע על ברכת מעין שלש לא צריך לשבת, וכ"ש שאר ברכות. ועיין לשו"ע (שם קפ"ג סעי' ט' וסעי' י'), ועיין לבן איש חי (פרשת חוקת אות ד') שכתב: "צריך לישב בשעת ברכת המזון, לא יברך מעומד או מהלך אם אינו בדרך, וגם לא מיסב שהוא דרך גאווה, אלא ישב באימה. ויש אומרים דגם ברכת מעין ג' צריך לאומרה ביושב וטוב לזוהר בכל הברכות" (ועיין לכה"ח קפ"ג ס"ק נ"י נ"א). וברור שהכוונה, אם יש לו מקום לשבת, אבל אם אין לו מקום - יברך ברכת המזון אפי' מעומד.

מורא שמים כמורא בשר ודם

כשמברכים ברכת המזון, צריכים לדעת שהיא דאורייתא כמו תפלת שמונה עשרה, וצריך לשבת באימה וביראה לפני מלך מלכי המלכים. ויהיה לבוש היטב כמו שמקבל פני אורחים, בצורה מכובדת. ויעשה כל אדם חשבון לעצמו, שאם דרכו לקבל אורחים כשהוא מכובד ולשם כך הוא לובש מעיל וכובע, עליו ללבוש מעיל וכובע גם כשמברך ברכת המזון. אבל אם הוא רגיל לקבל אורחים עם חולצה, יוכל להקל גם בברכת המזון, וה"ה לענין ברכת מעין שלש.

שלא להתעסק בשום דבר בשעת הברכה

בשעה שמברך ברכה ומשבח את בורא עולם, ואפילו ברכת 'שהכל' ו'בורא נפשות', לא יברך וישחק בדבר אחר באותה שעה, אלא יהיה מרוכז בברכתו, וישב באימה וביראה ויודה להקב"ה; לא יסדר כוסות וספרים בשעת ברכתו, או כל דבר אחר, כפי שיש ששוכחים ועושים בשעת ברכתם. וכלשון השו"ע (סי' קפ"ג סעי' י"ב): "אסור לברך והוא עוסק במלאכתו" (ועיין במש"ב סי' קצ"א ס"ק ה'), ועיין לבא"ח חוקת אות ה' "אסור לברך והוא עוסק במלאכתו ואפי' תשמיש קל כגון: מנגב ידיו או לובש מלבושו וכיוצא" וכו'. והוסיף שבבגדאד בזמנם במקומות החמים היו מניפים מניפה, ויש להזהר שלא יניפו בעת ברכת המזון "כי ברכת המזון ותפילת העמידה דינם שוה". והוסיף: שיש עמי ארצות שמזלזלים בברכת המזון, מברכים במהירות, רומז בעיניו, קורץ בשפתיו, מולל באצבעותיו וכיוצא, וצריך להוכיחם על זאת במוסר השכל, ולשומעים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב".

בירך ברהמ"ז על תבשיל קמח, על יין, או על תמרים בטעות

מִרְן כֹּתֵב (סי' ר"ח ס"י"ז): "ברכת שלש אינה פוטרת מעין

מִרְן ה'בן איש חי' כותב (חוקת ראשונה ה"ט ד"ה וכן) "וכן האוכל פת הבאה בכיסנין, ונסתפק אם ברך מעין שלש או לאו, וכן אם ספק לו אם אכל כזית פת או פחות, וכן אשה שאכלה פת ושבעה ונסתפקה אם ברכה ברכת המזון או לאו; אם אפשר לאכול מחדש ולברך, או לצאת בברכה של אחרים - הנה מה טוב, ואם לאו - לא יברכו מספק". הרי שכיון שיש ספק ומחלוקת אם זה מדאורייתא או מדרבנן, על כן טוב לצאת מידי הספק ולאכול שוב כדי להתחייב בברכה זו. ופעם הסתפקתי מה הכוונה, האם יברך שוב ויברך ברכה ראשונה ואח"כ אחרונה ובוזה יכוון על מה שהסתפק, או יאכל בלי ברכה ראשונה. וסביר שהכוונה, שיברך גם ברכה ראשונה שאין לך היסח הדעת גדול מזה.

הרהור שם ה' בספקות, ביאורו

הרמב"ם כותב דין מעניין, וז"ל: (פ"א ה"ז): "כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר. ואם לא השמיע לאזנו - יצא בין שהוציא בשפתיו, בין שבירך בלבד". כלומר, אם הרהר הברכה בלבד - יצא בדיעבד, שהרהור כדיבור דמי. ומקשים על הרמב"ם: הרי ידוע מה שהפוסקים והאחרונים כותבים שבספקות יוכל האדם לברך בלא להזכיר שם שמים בפיו, אלא ירהר אותו בלבד, והיאך עושים כן הרי הרהור כדיבור, והוי כאילו שאומרים שם ה' בפיהם? אלא, הביאור בזה הוא, שאם הרהר במקום שהיה צריך לחזור ולברך, נחשב לו כאילו אמר שם ה' ובירך. ואם לא היה צריך לחזור ולברך, נחשב לו כאילו לא הוציא מאומה בפיו, ואז מקילים עליו ואומרים שבמצבו לאו כדיבור דמי. וגם על זה הקשו חכמי ההלכה כיצד זה יתכן, והרי אסור להרהר שם ה' בחנם? אלא הפשט הוא על פי הכלל שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ובמדה וצריך להרהר כגון שלא בירך באמת, אז הקב"ה מחשיב לו כאילו אמר את זה כדין, אבל אם לא היה צריך לחזור ולברך, אין הקב"ה מחשיב לו כאילו שאמר שם ה' לשוא חלילה (ועיין לאחרונים).

זהירות בברכה דאורייתא, שיברך בישיבה ובכבוד ראש

יש להזהר בברכת מעין שלש כמו שנהגים בברכת המזון, כיון שיש מחלוקת אם ברכה זו מן התורה או מדרבנן, ויש הרבה פוסקים דס"ל שהיא דאורייתא. והזהירות היא: שלא לברך ברכה זו בעמידה, כשם שאסור לברך ברכת המזון בעמידה וכלאחר יד. ויש להקפיד בזה מאוד (ועיין לשו"ע סי' קפ"ג סעי' ט' וסעי' י'), ולמשי"ב ולכה"ח שם), אלא אם כן הוא מוכרח לברך בעמידה, כגון שאכל עוגה בקיוסק ואין שם כסאות לשבת עליהם ולברך. וצריכים בעלי הקיוסקים דורשי ההלכה לשים לב לכך, ולהכין כסאות לצורכי האוכלים, ולבקש מהם לשבת ולברך ברכה מעין שלש, וכל שכן ברכת המזון. יש אולמות שמכניסים לאורחים שולחנות עם מיני מאכלים שיוכלו לעמוד שם ולקחת מהם כרצונם, על אף שאין הדבר בריא לגוף האדם; על כל פנים אם אכל בעמידה, לא יברך בעמידה, אלא ישב ויברך.

קול צופיך

מִרְן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

יתרו - תשס"ב - מאת מִרְן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ליה, הא עביד ליה איסורא - אלא אמר רבא, ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות, כדי שלא יבא לידי מעילה."

גרגיר אורז שנפל לתוך עוף בפסח

היה בירושלים ת"ח עצום, הרה"ג רבי דוב אליעזרוב זצ"ל. פעם בחג הפסח שאלה אותו אשה אודות גרגיר אורז שמצאה בעוף מבושל, ולא רצה לפסוק לה אלא שלח אותה אלי. התפלאתי על הדבר, שכן אין הוא צריך לאחר, ותהיתי בלבי על הדבר (ובפרט שאמר לה תגידי לרב שימדוד ויעשה חשבון). הדין באורז שאפילו למחמירים בטל בששים, על כן מדדתי ושיערתי ומצאתי שיש שם ששים לכל הדעות. בערב הלכתי להתפלל אצלו מנחה וערבית, וראיתי שהוא צוחק אבל אני העמדתי פני מקפיד על מה ולמה שלח אלי. אחרי התפילה הסביר לי שהיה מוכרח לשלוח אלי, שכן האשה אשכנזיה כמוהו, ואם יתיר לה תצא קלקלה שהיא תפרסם שרב ופוסק גדול כמוהו התיר אורז בפסח.

הגמרא אומרת (שם): "מאי תקנתיה? ילך אצל חכם" - כל דבר שאדם מסופק תיקונו שילך אצל חכם, או שילמד את ההלכות בעצמו.

הגמרא אומרת (במסכת שבת דף צ"ג ע"א): אם אדם לקח חתיכה וחשב שהיא שומן, והלך ושאל רב מה הדין, וענה לו: שזה שומן. הלך אותו אדם ושאל רבנים נוספים וענו לו שזה שומן. הגיע לביתו ובישל את החתיכה הזו, ובעת האכילה הרגיש טעם מוזר, והנה נכנס קצב ואמר שזה חלב. אומרת הגמרא: אנוס הוא ופטור.

ולדעת רשב"י: חייב להקריב קרבן שוגג, כי האכול חלב חייב כרת. והטעם: כיון שאותו אדם הלך לשאול ואינו יודע את הדין לבדו, על כן מחמירים עליו.

ברכה מעין שלוש

רבו של הרב חיד"א היה אוכל אטריות רק באמצע הסעודה לאחר שבירך "המוציא לחם מן הארץ", כי היה מסופק אם אוכל צלחת מלאה כדי שביעה - מברך ברכת המזון. וי"א: מכיון שזה לא אפוי אלא רק מבושל ע"כ לא מברכים ברכת המזון.

תלמידי הרב חיד"א הקילו בדבר זה, וכן נוהגים. ועל כן, האוכל אטריות אפילו כמות גדולה, ואפילו מטוגנים או אפויים, ואפילו קבע עליהם סעודה - מברך "מזונות" וי"על המחיה" מכיון שבושלו בתחילה (כה"ח קס"ח ס"ק מט), וכן אם אוכל קוגל.

ואעפ"כ רצוי לא לאכול קוגל יותר ממאה שישים גרם (כשלוש חתיכות).

דברים ממיני דגן שבישלים עם שאר מינים

כתוב: "אם עירב בדיסא דבש הרבה יותר מהם, או ממינים אחרים יותר מהם, סוּכַר או שאר דברים, אעפ"כ מברך עליהם

שלש, שאם אכל דייסא אין ברכת המזון פוטרתו; אבל ביין ברכת ג' פוטרתו, שאם בירך על היין ברכת המזון במקום על הגפן, יצא. וה"ה אם בירך על התמרים ברכת המזון במקום על העץ, יצא. ואפילו לא אמר אלא ברכת הזן, בין על היין בין על התמרים, יצא. ואם נזכר עד שלא חתם בברכת הזן, יתחיל ועל שהנחת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ויסיים ברכה דמעין שלשה". לדעת מרן, אין ברכת המזון פוטרת דייסא, אבל ברכת המזון פוטרת יין או פירות. שואל 'באר הגולה': מה ההבדל, אדרבה הדייסא מזינה יותר מהתמרים ומהיין? ועל כן, לדעתו אין הדין כן, אלא גם אם בירך בטעות ברהמ"ז על דיסא - יצא יד"ח. ואכן כן הדין, שאם בירך בטעות על איטריות ברכת המזון, יצא ידי חובה, דלא גרע מתמרים ומיין (עיין מש"ב שם ס"ק ע"ה, וכה"ח שם ס"ק פ"ז).

ברכות על הלחם לכתחילה ובדיעבד

יש לדעת לתת לכל דבר ודבר את ברכתו, ולא לסמוך על ברכות של דיעבד. למשל שלוקח פרי עץ ויברך אדמה כיון שמועיל בדיעבד - או שמברך שהכל כיון שמועיל על כל דבר בדיעבד, אלא יברך את ברכתו שלו (עיין שו"ע סי' ר"ו סעי' א'). אם בירך על לחם בטעות בורא פרי האדמה, או שהכל - יצא ידי חובתו, שהכל מתאים לו, ולכתחילה יש לברך את ברכתו שלו, המוציא לחם מן הארץ. ויש לדעת את ברכתו של דבר ודבר, הא למה הדבר דומה, למי שחש בראשו או בגופו ונוטל כדורי אקמול, וכשבא לרופא נותן לו אנטיביוטיקה, שזו התרופה המתאימה לו - כך בברכות יברך את הברכה המקורית שלו, ולא יסמוך על ה'אקמול', כי רק בדיעבד ברכת 'שהכל' פוטרת את הכל (ועיין לכה"ח סי' ר"ו ס"ק ו' משם 'חיי אדם', ובא"ח בלק י"ג שאם בירך על הכל 'בורא מיני מזונות' יצא יד"ח, חוץ מן המים ומלח).

מרן בשו"ע כותב וז"ל (ר"ח ס"ב): "חמשת מיני דגן ששלקן או כתשן ועשה מהם תבשיל, כגון מעשה קדירה הריפות וגרש כרמל ודייסא, אפילו עירב עמהם דבש הרבה יותר מהם או מינים אחרים הרבה יותר מהם, מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף על המחיה". וכל זה במבושל וכד' אבל באוכל דגן לא מבושל כגון שאוכל רק שלוח אחת, נכנס בזה לספקות רבות על כדי כך שמרן כותב על זה (שם ס"ד) "אכל דגן חי או עשוי קליות או שלוק והגרעינים שלמים, אינו מברך אלא בורא פרי האדמה ולאחריו בורא נפשות וכו', והתוספות נסתפקו אם יברך לאחריו ברכה מעין שלש, ולכך כתבו שנכון שלא לאכלו אלא בתוך הסעודה ויפטרנו ברכת המזון". הספק הוא משום שהוא בריה בפני עצמו, וגם לא דרך אכילה בכך. ונחלקו בזה מה יש לברך האם מברך על המחיה או בורא נפשות. על כן, אין לו לאדם לאכול מאומה לפני שיידע היטב את ברכתו, ואם לא יודע ילך לחכם לשאול אותו מה עליו לברך. ועל זה הגמ' בברכות אומרת (לה, א) "תנו רבנן, אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל. מאי תקנתיה, ילך אצל חכם. ילך אצל חכם - מאי עביד

קול צופיך

מִרְנָה הַרְשֵׁב לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

יִתְרוֹ - תַּשְׁס"ב - מֵאֵת מִרְנָה הַרְשֵׁב לְצִיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הַאוֹכֵל בָּשָׂר, וְחִבְרוֹ אוֹכֵל חֶלֶב, בְּשׁוֹלְחָן אֶחָד - מֵה דִּינֵם?

שְׁנַיִם שְׂרוּצִים לֹאכֹל בְּשׁוֹלְחָן אֶחָד, זֶה בָּשָׂר וְזֶה מֵאֹכֵל חֶלֶב, אֲסוּרִים לֹאכֹל עַד שִׁיעֲשׂוּ הֵיכֵר בִּינִיחָם, כְּגוֹן: שִׁיאוֹכֵל כָּל אֶחָד עַל מִפֶּה שְׁלוֹ, אוֹ שִׁיעֲשׂוּ אִיזוֹ מַחֲצִיחָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְחוּ אֶחָד מֵהַשְּׁנַיִם אוֹכֵל.

כֵּתֵב רַבּוֹ שֶׁל הַבַּא"ח בִּסְפָרוֹ 'זִבְחֵי צִדְקָה' (ס"י פ"ח ס"ק י"א): שְׁנַיִם הַאוֹכֵלִים עַל שׁוֹלְחָן, זֶה בָּשָׂר וְזֶה חֶלֶב - עוֹשִׂים סִימָן לְהֵיכֵר בִּינִיחָם. אֲבָל אִם אָדָם יַחֲדִי שֶׁאוֹכֵל וְשֶׁעַל הַשׁוֹלְחָן בְּצֵד אֶחָד חֶלְבִי וּבְצֵד הַשְּׁנַיִם בָּשָׂר - לֹא מוֹעִיל סִימָן, אֲיִיכָּא יֵשִׁים שׁוֹמֵר, וְעִי"ש הַטֵּעַם.

הַתְּכוּוֹן לְבֶרֶךְ "שֶׁהַכֹּל" וּבִירְךְ "הַגֶּפֶן", וְלֵהִיפֹךְ

כֵּתוּב בְּשׁו"ע (ס"י ר"ט סעי' א'): "לִקַּח כּוֹס שֶׁל שֶׁכַר אוֹ שֶׁל מֵי, וּפָתַח וְאָמַר: בִּא"ה אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עַל דַּעַת לֹמֵר שֶׁהַכֹּל, וְטַעַה וְאָמַר בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן - אֵין מַחֲזִירִים אוֹתוֹ". אוֹ לִקַּח כּוֹס יַיִן וּבִירְךְ עָלָיו "בִּא"ה אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם", עַל דַּעַת לֹמֵר "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן", וְיֵצֵא מִפִּי "שֶׁהַכֹּל נָהִיָּה בְּדַבְּרוֹ" - מֵה דִּינֵם?

דַּעַת הַרְמַב"ם: "לִקַּח כּוֹס שֶׁל שֶׁכַר בִּידוֹ, וְהִתְחִיל הַבְּרָכָה עַל מִנֵּת לֹמֵר שֶׁהַכֹּל, וְטַעַה וְאָמַר בְּפִה"ג - לֹא מַחֲזִירִים אוֹתוֹ". וְהַטֵּעַם: כִּי כוּוֹנְתוֹ מִלְּכַתְחִילָה הִיתָה לְבֶרֶךְ "שֶׁהַכֹּל". דַּעַת הַרְמַב"ם: סִיּוּם הַבְּרָכָה הוּא הַקּוּבֵּעַ, וְאִם טַעַה וְסִיּוּם "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן" - בְּרַכְתּוֹ לְבַטְלָה (עֵינִי לְרַמְבַּ"ם בְּרַכּוֹת פֶּרֶק ח' הַלָּכָה י"א, וְעֵינִי בְּכַה"ח שֶׁס' ס"ק ב' שִׁיחֲרַהֵר הַבְּרָכָה בְּלִיבּוֹ).

טַעַה וּבִירְךְ עַל מִיץ פֶּטֶל בְּפִה"ג

הַט"ז אוֹמֵר: הֵנִיחוּ לִפְנֵינוּ מִיץ פֶּטֶל, וְחָשַׁב שֶׁזֶה יַיִן וּבִירְךְ "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן", וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁמִּשְׁקָה זֶה בְּרַכְתּוֹ "שֶׁהַכֹּל", וּמִיָּד תִּיקֵן אֶת עֲצָמוֹ וְאָמַר "שֶׁהַכֹּל נָהִיָּה בְּדַבְּרוֹ" - י"א: תִּיקֵן אֶת בְּרַכְתּוֹ. וְי"א: כְּשֶׁבִירְךְ "שֶׁהַכֹּל" בִּיטֵּל אֶת בְּרַכַּת "הַגֶּפֶן", וְיֵצֵא שֶׁאִמְרָה בְּרַכָּה מְשׁוּנָה "בִּא"ה... בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן שֶׁהַכֹּל נָהִיָּה בְּדַבְּרוֹ". וְעַל כֵּן, יֵאמָר בְּשִׁכְמִלּוֹ וְיִחְזֹר וְיִבְרַךְ שׁוֹב בְּרַכַּת "שֶׁהַכֹּל". וְי"א: אִם תִּיקֵן בְּרַכְתּוֹ תוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוֹר - יֵצֵא, וְאֵין צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְבִירְךְ (עֵינִי בְּמַג"א ס"י ר"ט ס"ק ה' בְּסוּפּוֹ).

בִּירְךְ עַל הַיַּיִן בַּהֲבִדְלָה וְאֲח"כ עַל הַנֵּר

הַסִּימָן בַּהֲבִדְלָה הוּא: יִבְנֶה"ה - יַיִן, בְּשִׁמְשֵׁם, נֵר, הַבְּדִלָּה. אוֹמֵר הַמַּג"א (שם): "אִמְרָה בְּפִה"ג וְאֲח"כ אִמְרָה 'בּוֹרָא מֵאוּרֵי הָאֵשׁ' בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְנוֹזֵכַר וְסִיּוּם מִיָּד 'בּוֹרָא מִינֵי בְּשִׁמְשֵׁם' - יֵצֵא"

אוֹמֵר הַרְבֵּי: "וּמִיָּהוּ צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְבִירְךְ בּוֹרָא מֵאוּרֵי הָאֵשׁ". מִכֵּיוֵן שֶׁתִּיקֵן אֶת בְּרַכְתּוֹ מִיָּד וְאִמְרָה "בּוֹרָא מִינֵי בְּשִׁמְשֵׁם" יֵצֵא יָדִי חוֹבֵת בְּרַכַּת בְּשִׁמְשֵׁם, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְבִירְךְ עַל הַנֵּר. וּמִמִּשְׁךְ הַרְבֵּי: "וְנִרְאָה לִי דוּקָא שֶׁנִּתְכוּוֹן בְּשַׁעַת בְּרַכָּה עַל

בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת, וּבִסּוּף עַל הַמַּחֲיָה. אֲבָל אִם נִתֵּן הַדָּגָן בְּתַבְשִׁיל כְּדֵי לְדַבְּקוֹ וְלִהְיוֹת - בְּטֵל בְּתַבְשִׁיל", וְלִפִּי זֶה יוֹצֵא: קְצִיצוֹת שְׂמֵעוּרֵב בָּהֶם קִמַּח אוֹ לֶחֶם: אִם הִקְמַח נִוְעַד לְהַדְבִּיק אֶת הַאוֹכֵל, הִרִי זֶה בְּטֵל, וּמִבְּרַךְ עַל הַקְצִיצוֹת שֶׁהַכֹּל, וּפּוֹטֵר אֶת הַקִּמַּח.

אֲבָל אִם הִקְמַח נִוְעַד לְטַעַם אוֹ לְבִרְיָאוֹת כְּדֵי שִׁיחִיָּה מִזֵּיִן יוֹתֵר - מִבְּרַךְ "מְזוֹנוֹת", לְמִירוֹת שֶׁהִקְמַח מַעֵט, וּפּוֹטֵר אֶת הַשֶּׂאֱרָה. וְכֵן אִם מִטְּגָנִים דְּגִים אוֹ שְׁנִיצֵל, צָרִיךְ לִשֵּׁם בִּיצָה אוֹ עִם קִמַּח כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפָּרֵר - מִבְּרַךְ עַל הַדָּג וּפּוֹטֵר אֶת הַטֶּפֶל, לְמִירוֹת שֶׁהוּא מִקְמַח. וְאִם אוֹכֵל רַק אֶת מֵה שֶׁעַל הַדָּג בְּלֶבֶד - לְכוּ"ע יִבְרַךְ.

פְּלֶאפֶּל - שְׂמִכְנִיסִים בּוֹ קִמַּח וְלֶחֶם בְּכֵדִי לְדַבְּקוֹ - בְּרַכְתּוֹ "שֶׁהַכֹּל" מִכֵּיוֵן שֶׁזֶה בְּטֵל.

פְּרִי אוֹ יֶרֶק שְׂרִיסְקוֹ לְגִמְרִי - בְּרַכְתּוֹ שֶׁהַכֹּל

הַגִּמְרָא בְּמִסְכַּת בְּרַכּוֹת (דף ל"ח ע"א) שׁוֹאֵלֶת מֵה מְבָרְכִין עַל "טְרִימָא", וְהַמְסַקֵּה: מְבָרְכִים בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ. וְהַסְבִּיר רַש"י: שֶׁאִם לִקַּח תְּמָרִים "הִכְתוּשׁ קֶצֶת וְאִינוֹ מְרוֹסֵק" מְבָרְךְ בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ. וּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵיו אִם רִיסְק מִמֶּשׁ - מְבָרְךְ שֶׁהַכֹּל. וְאִילוֹ הַרְמַב"ם (פ"ח הַלָּכָה ד' מֵהַלָּכוֹת בְּרַכּוֹת): דַּעַתוֹ אִפִּילוֹ עֲשֵׂה מֵהַתְּמָרִים עִיסָה מִמֶּשׁ - מְבָרְךְ הָעֵץ.

בְּשׁו"ע (ס"י ר"ב סעי' ז') פֶּסֶק כְּמוֹ הַרְמַב"ם. וְלִפִּיכָךְ בְּתַפּוּחֵי אֲדָמָה מְרוֹסְקִים מִמֶּשׁ (פִּירָה) מְבָרְךְ לְדַעַתֵּם 'אֲדָמָה'. וְאִילוֹ הַרְמַב"ם חָשַׁשׁ לְסִבְרַת רַש"י וְעֵינֵי שֶׁס' בְּכַה"ח (ס"ק נז) שִׁיבְרַךְ "שֶׁהַכֹּל", וְאִם אֲפֶשֶׁר יֵבִיא אַחֵר מֵאוֹתוֹ מִיָּן, וְיִבְרַךְ עָלָיו וְיִפְטוֹר אֶת הַמְרוֹסֵק.

וְכַאֲמוֹר מִדִּין סִב"ל אֲנוֹ פּוֹסְקִים כְּרַש"י (וְעֵינֵי לְמַש"ב ס"ק מ"ב) שֶׁאִם אֲכָל תְּמָרִים מְרוֹסְקִים מִמֶּשׁ מְבָרְךְ בְּתַחֲלִילָה "שֶׁהַכֹּל". וְאִילוֹ לְכַה"ח (שם ס"ק נ"ז) יִבְרַךְ בּוֹרָא נִפְשׁוֹת, וְאִם בִּירְךְ הָעֵץ וְכֵן בְּבִרְכָּה אַחֲרוֹנָה עַל הָעֵץ וְכו' יֵצֵא יִד"ח.

מִיץ תְּפּוּחִים שְׁנִיכֵר הַפְּרִי - הַסּוּחַט תְּפּוּחֵי זֶהָב וְנִיכֵר הַפְּרִי בְּתוֹךְ הַכּוֹס. י"א: מְבָרְךְ "בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ", כְּדֵין הַאוֹכֵל גִּרְגִיר שׁוֹמְשׁוֹם שֶׁמְבָרְךְ "בּוֹרָא פְּרִי הַאֲדָמָה".

הַטּוֹב בְּיוֹתֵר, שֶׁאִדָּם יִקַּח פֶּלַח תְּפּוּחַ וְיִבְרַךְ "בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ" וְיִפְטוֹר אֶת הַמִּשְׁקָה.

וְלַמַּעֲשֵׂה, תְּפּוּחַ אֲדָמָה אוֹ אֲבוּקָדוֹ מְרוֹסֵק שֶׁלֹּא נִיכֵר הַפְּרִי: דַּעַת הַרְמַב"ם: יִבְרַךְ "אֲדָמָה". דַּעַת רַש"י: יִבְרַךְ "שֶׁהַכֹּל", וְכֵן נוֹהֲגִים, מִדִּין סִב"ל.

רִיסוֹק אֲבוּקָדוֹ בְּשַׁבָּת - בְּשִׁינוּי

מוֹתֵר לְמִירוֹת גְּבִינָה אוֹ אֲבוּקָדוֹ עַל לֶחֶם בְּשַׁבָּת. אֲךָ רִיסוֹק אֲבוּקָדוֹ בְּשַׁבָּת - צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁינוּי, כְּגוֹן: עַל יָדִי כִפִּית, לֹא ע"י מְזֹלַג (אֲמַנְס) י"א מִכֵּיוֵן שֶׁכִּיוֹם יִשְׁנֵם מִיִּקְסָרִים, א"כ בְּמְזֹלַג הוּא שִׁינוּי גָּדוֹל, אֲךָ יֵשׁ לְדַעַת: א. לֹא לְכוֹלֵם יִשְׁנֵם מִיִּקְסָר ב. לֹא תְּמִיד אָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִיִּקְסָר בְּשִׁבִּיל יֶרֶק אוֹ פְּרִי אֶחָד, וְע"כ מְזֹלַג אִינוֹ נִחְשָׁב שִׁינוּי כָּלל).

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

יתרו - תשס"ב - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

דקות. וה"ה, אכילת לחם בע"ש שצריכה להיות בשיעור זה. וכן בכל סעודות שבת, וכן אם רוצה לברך ברכת המזון.

שיעור כדי אכילת פרס הוא:

דעת הרמב"ם: שלוש ביצים.

דעת רש"י: ארבע ביצים. והחשבון הוא: ארבע דקות (ביו"ה), לאלו שפטורים מלצום כחולים, מחמירים להפסיק בין אכילה לאכילה בשיעור תשע דקות, ובין שתיה לשתיה שיעור של תשע דקות).

ולמעשה, בשבת כשיבוא מבית הכנסת, יקדש, יטול ידיו, ויאכל מיד לפחות כזית לחם (מעיקר המצוה צריך כביצה) תוך ארבע דקות, קודם שיאכל שאר המעדנים. והפורס את הלחם בליל שבת, לעצמו לוקח כזית, ולאשתו נותן כביצה (דעת האר"י).

משנכנס אדר מרבין בשמחה

כתוב משנכנס אדר מרבין בשמחה. י"א: מר"ח אדר, וי"א: משבת מברכים, וי"א: כבר אחרי ט"ו בשבט. והטעם: מכיון שהקב"ה עשה לנו ניסים ונפלאות בחודש אדר, אשר ישלחו היהודים המה בשונאיהם. ויה"ר שהקב"ה ישמיד כל אויבנו וכל שונאינו וכל מבקשי רעתנו, ועם ישראל יעלה מעלה מעלה, ובזכות לימוד תורה נזכה ל"ואני זאת בריתי", ובא לציון גואל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

הבשמים, אבל נתכוון על האש יצא ומברך אח"כ על הבשמים."

למעשה, אם לאחר שבירך על היין ואוחז את הבשמים בידו ונתכוון לברך עליהם, טעה בלשונו ואמר "בורא מאורי האש", ותוך כדי דיבור נזכר וסיים "בורא מיני בשמים" - עלתה לו הברכה לבשמים, ומברך אח"כ על הנר. אבל אם נתכוון בברכתו על הנר - עלתה לו הברכה על הנר ומברך אח"כ על הבשמים.

טוב לשתות יין באמצע הסעודה

כמעט בכל בקבוק של יין של "מיץ ענבים" כתוב "נא לשמור במקרר לאחר הפתיחה."

ואם פתח בקבוק יין ולא הניחו במקרר והחמיץ קצת - אין מקדשין עליו.

אם הוא רגיל לשתות יין באמצע סעודתו (כפי שהרמב"ם פרק ל' הלכה ט' מהלכות שבת כותב שכך צריך אדם להרגיל עצמו לשתות יין באמצע הסעודה. ולפי חכמי הקבלה, גם בסעודה שלשית) אין בעיה, ויכול ללכת לקחת יין מארון המשקאות ולשתות.

אך אם אינו רגיל לשתות יין באמצע הסעודה, ישנה בעיה, מאחר וי"א: שאם בירך הגפן נתכוון על כוס זה בלבד, ואינו יכול לקחת כוס אחר ולשתות.

ודין זה כדן: הנוטל בידו פרי לאכלו ובירך עליו והתכוון לאכול רק את הפרי הזה, ונפל מידו ונאבד או נמאס. כגון שלקח תפוח עץ, בירך עליו, ונפל לו לתוך בוך - שאינו יכול לקחת תפוח אחר מהצלחת ולאכול, מכיון שברכתו חלה רק על התפוח הראשון בלבד. אלא יאמר בשכמל"ו, ואם אמר כשנפל בא"ה בלבד יסיים ויאמר למדני חוקיך שיהא נראה כקורא פסוק ואין כאן שם שמים לבטלה (שו"ע סי' ר"ו סעי' ו').

אכילת כזית לחם בע"ש - תוך ארבע דקות

כל אכילה וכל שתיה בין מצוה ובין שלא של מצוה, צריך לאכול תוך כדי ארבע דקות, תוך כדי אכילת פרס. ועל כן, האוכל בליל שבת לחם לאט ועברו ארבע דקות - לא קיים מצוות סעודה בשבת, ולא יכול לברך ברכת המזון (עיין למג"א סי' ר"י בתחילתו).

אומר הרב בא"ח (פרשת חוקת אות י"ב): "יש בני אדם דרכם לאכול לאט לאט, ואין אוכלים שיעור כזית שלם שהוא תשעה דרהם (דרהם = שלושה גרם ושליש. שלושה דרהם = עשרה גרם) תוך כדי אכילת פרס, ולכן צריך להזהר מאד, שלא לשהות באכילת כזית שיעור אכילת פרס. כי רבים מן הפוסקים שסבירא להו "אם שהה באכילת כזית, שהוא שיעור החיוב, יותר מכדי אכילת פרס, אין מברך ברכת המזון, ולא שום ברכה אחרונה, וסברא זו עיקר, ואע"פ שיש חולקים, ובפרט שקי"ל סב"ל..."

כלומר, אכילת כזית מצה בפסח צריכה להיות - תוך ארבע

